

מג'ורג' וושינגטון לדניס מהן: ראשית ההשכלה הצבאית בארצות הברית

ד"ר טל טובי

מבוא

מראשית דרכה של ארצות הברית כמדינה עצמאית התנהל ויכוח נוקב על אופיו ודמותו של הצבא האמריקאי. למרות רצונם של חלק מהאבות המייסדים בהקמתו של צבא קבע מקצועי, התפיסה הפוליטית, החברתית והתרבותית בארצות הברית היתה נגד צבא כזה (No Standing Army). סוגיית עיצובו ותפקידו של הצבא האמריקאי נכללת בסוגייה מרכזית ורחבה הרבה יותר, והיא הוויכוח אודות אופיה הפוליטי של ארצות הברית. סוגייה זו ממשיכה להעסיק את הציבור האמריקאי, כמו גם את מוסדותיה הפוליטיים והמשפטיים של ארצות הברית, עד עצם היום הזה.

במאמר זה אעסוק בוויכוח ובתהליך הפיכתו של הצבא האמריקאי לצבא מקצועי. מקרה המבחן לחקר סוגייה זו יהיה דיון במהותו של החינוך הצבאי המקצועי בארצות הברית, המהווה דגם שונה מאשר הדגם האירופי.

המאמר יחל במאבקו של ג'ורג' וושינגטון, עוד במהלך המהפכה האמריקאית, להקמתו של צבא סדיר מקצועי, ויעסוק בתקופה שעד הרפורמות של סילבנוס תאייר (Thayer) ודניס הארט מהן (Mahan), באמצע שנות ה-40 של המאה ה-19, בתוכניות הלימוד של האקדמיה הצבאית של ארצות הברית בווסט פוינט. רפורמות אלו עיצבו למעשה את מערכת החינוך הצבאית של הקצונה האמריקאית כפי שאנו מכירים היום.

מבחינת הקורא הישראלי, ניתן ללמוד מהניסיון האמריקאי, כיצד שיטה צבאית מיליציונית, שנעדרה כל מנגנון של לימוד מקצועי, הפכה ברבות השנים למערכת מקצועית, הכוללת בתוכה גם אקדמיות צבאיות. צה"ל, העובר תהליכי אקדמיזציה כחלק מתהליך בנייתו כצבא מקצועי, הלך בכיוון זה עם הקמתה של המכללה לפיקוד טקטי, במסגרת המכללה לפיקוד ומטה.

ניתן ללמוד מהניסיון
האמריקאי, כיצד שיטה
צבאית מיליציונית, שנעדרה
כל מנגנון של לימוד מקצועי,
הפכה ברבות השנים
למערכת מקצועית, הכוללת
בתוכה גם אקדמיות צבאיות

נחיצותה של מערכת אקדמית כחלק מבניין הכוח העתידי של צה"ל מנותחת במאמרם של תת-אלוף יעקב זיגדון וסגן-אלוף אמירה רביב,¹ הטוענים גם, כי אקדמיה צבאית היא סימן היכר מובהק ובולט להיותו של ארגון צבאי מקצועי. דיון בהקמתה של האקדמיה הצבאית של ארצות הברית בווסט פוינט ידגים אפוא, הלכה למעשה, עמדה זו.

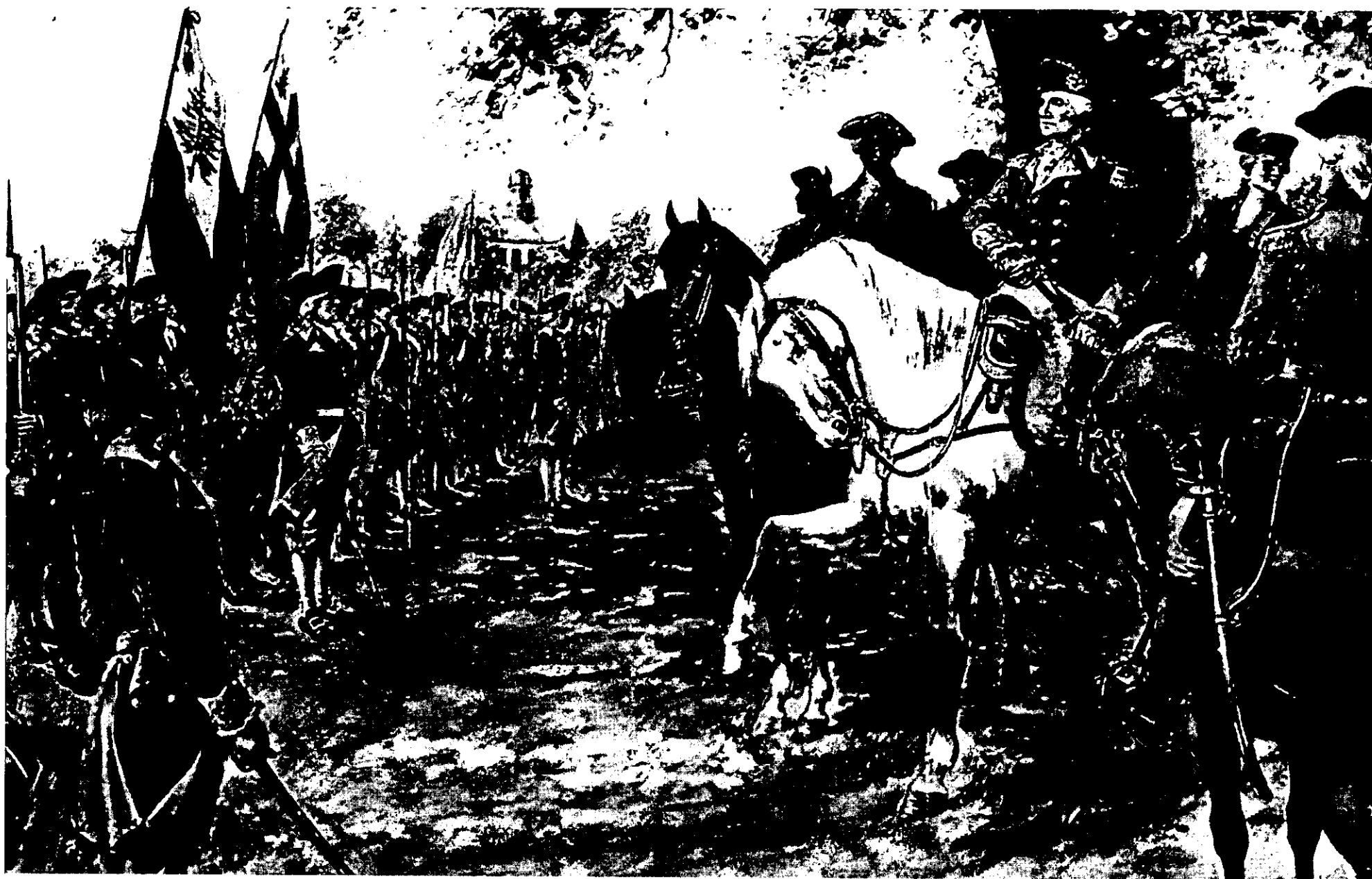
ראשיתן של האקדמיות הצבאיות בעולם המערבי היתה בתקופת ההשכלה

מראשית דרכה של ארצות הברית כמדינה עצמאית התנהל ויכוח נוקב על אופיו ודמותו של הצבא האמריקאי. למרות רצונם של חלק מהאבות המייסדים בהקמתו של צבא קבע מקצועי, התפיסה הפוליטית, החברתית והתרבותית בארצות הברית היתה נגד צבא כזה (No Standing Army). סוגיית עיצובו ותפקידו של הצבא האמריקאי נכללת בסוגייה מרכזית ורחבה הרבה יותר, והיא הוויכוח אודות אופיה הפוליטי של ארצות הברית. סוגייה זו ממשיכה להעסיק את הציבור האמריקאי, כמו גם את מוסדותיה הפוליטיים והמשפטיים של ארצות הברית, עד עצם היום הזה.

מרצה במכללה לפיקוד טקטי

ג'ורגי וושינגטון מגיע לבוסטון לפקד על צבא היבשה זמן קצר אחרי פרוץ מלחמת העצמאות האמריקנית

בהיסטוריה האירופית, כתוצאה מניסיון של הוגי דעות צבאיים שונים (בעיקר צרפתיים וגרמניים, או מושפעים מאסכולות אלו) למצוא את העקרונות האוניברסליים של המלחמה. שאיפה זו יצרה רצון להקנות לחקר המלחמה את עקרונות המדעים המדויקים במתכונת הניוטונית. תנועת ההשכלה האירופית התאפיינה ברצון לגלות את החוקים הנצחיים של הטבע האנושי, ולהגדירם בנוסחאות ובמודלים אמפיריים, בדומה למדעים המדויקים. אנשי תנועת ההשכלה היו משוכנעים, שכשם שעמיתיהם גילו את חוקי הטבע הנצחיים, כך הם יצליחו לגלות את חוקי החברה, ובכלל זה את ביטוייה האלימים, קרי המלחמה. הקו האופייני לתנועת ההשכלה היה האמונה בכושרו של השכל האנושי (Ratio) להכיר את המציאות, ובזכותו הבלעדית לקבוע את האמיתיות והרצוי. מבחינה מעשית התבטאה פעילותם של אנשי ההשכלה בהפצה נרחבת של הידע. מפעל האנציקלופדיה (החל משנת 1751) היה לסמלה של התקופה כולה, ברכוז את כל תחומי הידע

התרבותי והמדעי של האנושות.

ביטוי מעשי נוסף לתנועת ההשכלה בתחום המחשבה הצבאית, היה העלייה הניכרת בהיקף הספרות הצבאית בצרפת ובגרמניה (לפי עזר גת,² עלייה תלולה זו קשורה קשר הדוק לתנועת ההשכלה "האזרחית", ולא למלחמות של המאה ה-18). כתבי עת צבאיים הציגו את התפיסות הטקטיות השונות ואת הוויכוחים התיאורטיים בחשיבה הצבאית. אלה, וכן הגידול במספרם ובתפוצתם של כתבי העת, היו פועל יוצא של הגברת העיסוק ברעיון המדע והחינוך הצבאיים.

אלה שטענו, כי ניתן לבצע ניתוחים ביקורתיים ושיטתיים של המלחמה ולקבוע לה מונחים מוחלטים ואוניברסליים שיגשרו על הבדלים נסיבתיים ושינויים היסטוריים, ניסו ליצור שיטה מחקרית שבעקבותיה חקר המלחמה יהיה בעל ודאות ודייקנות מתמטיים. הראשון שניסה לפתח מערך תיאורטי כזה היה מונטקוקולי (Montecuccoli, 1609-1680), אשר נחשב להוגה הדעות הצבאי המודרני

הראשון, ויצירותיו היוו התשתית התיאורטית לעיצוב תיאוריה כללית למלחמה.³ מנגד היו כאלה שטענו, כי לא ניתן להכניס את המלחמה למודלים ולנוסחאות, מכיוון שעקרונות המלחמה וכלליה מושפעים מנסיבות שונות, הקשורות בעיקר לאופיו ופעולותיו של המצביא. הבולט בגישה זו היה דה סאקס (De Saxe, 1696-1750) שטען, בחיבורו משנת 1732, **עיונים באמנות המלחמה**, כי:⁴

"המלחמה היא מדע אפוף צללים... כל המדעים בנויים על עקרונות וכללים, לא כך המלחמה... ההצלחה תלויה בנסיבות לאין ספור, שהשכל האנושי אינו מסוגל לחזותן מראש. כשרונו האמיתי של הגנרל מתבטא [ב]תכונות גאוניות המאפיינות את המצביאים הגדולים."

פרידריך השני, "הגדול" (1712-1786), קיסר פרוסיה ואחד השליטים המוכתרים היחידים באירופה באותה תקופה, שפיקדו אישית על צבאות בשדה הקרב, טען בהוראות למצביאים משנת 1747, כי גאונות המצביא היא תכונה מולדת, אך

ניתן גם להקנותה ואף לשכלל אותה.⁵ היה בכך ביטוי לרצון להקנות למצביא בשדה הקרב את מירב ההכשרה הרלוונטית לפיקוד על גייסות, בכדי להובילם לניצחון. דבריו של פרידריך הגדול שיקפו את האסכולה הגרמנית אשר, בדומה לאסכולה הצרפתית, חיפשה אחר התיאוריה הכללית של המלחמה הנובעת מלימוד ההיסטוריה הצבאית, אך, בניגוד לה, היא פעלה בסביבה הומניסטית יותר; המדע הצבאי נתפס על ידי האסכולה הגרמנית כשאיפה שיטתית להרחבת הידע הצבאי על ידי לימודו והנחלתו בקרב הקצונה.⁶ הוראות למצביעים מהווה ביטוי לרעיונות ההשכלה, לפיהם אומנות המלחמה צריכה להילמד ככל שאר האומנויות, ומחייבת הכשרה מקצועית וידע נרחב. זאת, למרות שהצבא כמקצוע שונה מהמקצועות "האזרחיים": הוא בעל מערכת בירוקרטית והיררכית נוקשה, החייל המקצועי מחויב לתפקיד בלתי מתפשר, תובעני ובלתי מוגבל, ויודע כי מקצועו מביאו בהכרח לסיכון חייו וחיי חבריו. הבדלים אלה השפיעו רבות על אופיו של החינוך הצבאי.⁷

הרעיונות והתפיסות התיאורטיות הפכו לתורה מעשית עם הקמתן של האקדמיות הצבאיות בצרפת, ואחר כך בגרמניה, במחצית השנייה של המאה ה-18.

הצורך במקצוענות צבאית

לאחר "מלחמת שבע השנים" (1756-1763), שהבליטה את ניצחונותיו הגדולים של פרידריך הגדול באירופה מול צרפת, אוסטריה ורוסיה, נחשב קיסר פרוסיה לסמכות הצבאית החשובה ביותר בעולם המערבי, כיוצרה של שיטה צבאית שהצליחה בשדות הקרב. ההכרעה הצבאית בתקופה שבין סיומה של "מלחמת 30 השנה" ועד פרוץ המהפכה הצרפתית (1648-1789), היתה בעזרת תמרון, כלומר ניסיון להרחיק את האויב מבסיסי האספקה שלו. בני התקופה ראו חשיבות בקשר שבין הצבא בשדה הקרב ובין בסיסי האספקה שלו, קשר שכונה בפי ההוגה הצבאי לויד (Lloyd) כקו התקשורת - קו שהיווה למעשה את ליבת מערכת התמרון במלחמות התקופה.⁸ ממהות קווי התקשורת ומזהויים נבעו (ועדיין נובעים)

השלכות חשובות לניהול המערכה: בחירה בקו הקצר ביותר והנוח ביותר בכדי שלא יהיה חשוף להתקפות נגד מהאגפים; אם הקו יהיה ארוך, יש חשש שינותק, ואז הצבא התוקף יישאר ללא אספקה וללא יכולת להעביר אליו תגבורות. לכן התוקף חייב לשאוף ולקדם את בסיסי האספקה שלו, ועל המתגונן לתמרן באופן שיאיים על קו המבצעים והתקשורת של התוקף, ובכך יאלץ אותו לסגת אף שלא הובס בקרב.

תפיסת ניהול המבצעים הגיעה גם למושבות הבריטיות בצפון אמריקה ובאה שם לידי ביטוי הן במבצעים שניהלו הבריטים והן במבצעים של הצבא הקונטיננטלי.⁹ אלא ששיטת המיליציה האמריקאית הביאה לכך, שלקצינים רבים לא היה ניסיון צבאי לנהל קרב סדור, וניסיונם הסתכם במערכות בזק נגד

עם סיום המהפכה האמריקאית הפכו מקומו ואופיו של הצבא האמריקאי לחלק ממכלול הדיונים על אופייה הפוליטי של הרפובליקה החדשה, שאך זה זכתה לעצמאות

הילידים המקומיים. כבר הוזכר, כי במהלך המהפכה האמריקאית נאבק ג'ורג' וושינגטון להקמת צבא סדיר שיהיה מסוגל להתמודד בקרב סדור מול הצבא הבריטי, לפי עקרונות המלחמה של המאה ה-18. וושינגטון לא היה הוגה דעות צבאי, אך מקריאת מכתביו עולה בבירור כי הכיר את החשיבה הצבאית של תקופתו.¹⁰ מבחינתו של וושינגטון, עקרון המלחמה החשוב ביותר היה עקרון המסה או ריכוז הכוח, כפי שכתב פרידריך הגדול:¹¹

"במלחמה קיים כלל עתיק...אם תפלו את כוחותיכם, עלולים אתם להיות מובסים...אם אתם עומדים לערוך קרב, עליכם לרכז מספר מירבי של גדודים...כי רק בריכוזם ניתן לנצלם ביעילות רבה".

וושינגטון הרכיב מטה שכלל מספר קצינים

מוכשרים, (בולטים בהם הנרי נוקס [Knox] ונתנאל גרין [Greene]),¹² אשר הבינו, כי הדרך לניצחון היא בניית צבא סדיר. הם גרסו, שהיחידות הבלתי סדירות, או הסדירות למחצה (המיליציה ויחידות הגרילה, בעיקר במושבות הדרום), צריכות לשמש ככוחות עזר ולסייע בהמשך המלחמה בעצימות נמוכה, במטרה לאפשר זמן לבנייתו ולאיימונו של הצבא הסדיר. גם וושינגטון ראה את כוחות המיליציה רק ככוח עזר לצבא סדיר. לאחר כישלון מסע המלחמה לכיבוש קנדה (שלהי 1775) הוא כתב לקונגרס, כי לא ניתן לסמוך על המיליציה או על כל גוף צבאי בלתי סדיר אשר לא יפעל לטווח ארוך, וכי יש לבנות צבא קבע בכדי להשיג את מטרות המהפכה. גם לאחר התבוסה בניו יורק כתב וושינגטון מכתב דומה, ולמעשה במהלך כל המלחמה הוא כתב מכתבים לאישים שונים, בהם טען כי יש להקים צבא קבע.¹³

במהלך חורף 1777-1778 חנו שרידי צבאו של וושינגטון בואלי פורג' (Valley Forge), פנסילבניה. בפרק זמן זה, הנחשב בהיסטוריה האמריקאית לתקופה הרואית, הגיעו קצינים צרפתיים, גרמניים ופולניים לאמן את הצבא האמריקאי לפי שיטות הלחימה האירופיות, ובמיוחד הפרוסיות. עיקר האימון הוטל על פרידריך פון שטיובן (von Steuben), ששירת כקצין מטה בצבאו של פרידריך הגדול. שטיובן החל בסבבי אימון לקצינים האמריקאיים, ואלה הנחילו את האימון לחייליהם. חיבורו של שטיובן משנת 1779, **Regulations for the Order and Discipline of the Troops of the United States**, היה למדריך השדה העיקרי של הצבא האמריקאי במשך שלושים השנים הבאות.¹⁴ לאחר תקופת אימון זו העריך וושינגטון, כי צבאו מוכן להתמודדות סדורה עם הצבא הבריטי. ביוני 1778 נערך הקרב במונמאות' (Monmouth), ניו ג'רסי, שהיה הקרב הסדיר הראשון בין הצבא הקונטיננטלי ובין הצבא הבריטי, והוא הוכרע לטובת האמריקאים. לתוצאות הקרב מספר משמעויות, אך החשובה ביותר והרלוונטית לענייננו היא, שאצל וושינגטון התחזקה בעקבותיו התפיסה, כי רק צבא קבע סדיר, המאומן לפי המתכונת

המלחמה באינדיאנים - עימות בעצימות נמוכה? (ציור: טוביה קורץ)

האירופית, יכול לנצח במהפכה.¹⁵ עם תפיסה זו המשיך וושינגטון לנהל את המלחמה. הקרב המכריע האחרון במהפכה היה קרב סדור ששילב את כל טקטיקות הלחימה האירופיות: במצור על יורקטאון (Yorktown), וירג'יניה (1781), עמדו צבאות סדירים האחד מול השני, התקיימה לחימת מצור לפי תורתו של המהנדס הצרפתי המהולל וובאן (Vauban), והיה שיתוף פעולה בין יחידות צבאיות ביבשה ובין אוניות הצי הצרפתי. הניצחון האמריקאי ביורקטאון הוא זה שהכריע את המלחמה לטובתה של ארצות הברית.¹⁶

עם סיום המהפכה האמריקאית ולאחר חתימת חוזה השלום עם בריטניה (1783), הפכו מקומו ואופיו של הצבא האמריקאי לחלק ממכלול הדיונים על אופייה הפוליטי של הרפובליקה החדשה, שאך זה זכתה לעצמאות. עיקר הוויכוח נסב סביב השאלה האם ארצות הברית תהיה מדינה ריכוזית בעלת שלטון מרכזי חזק, או אוסף של אוטונומיות מקומיות. מקומו של הצבא נכלל גם בדיון על עיצוב מדיניות הביטחון הלאומי של ארצות הברית. צבא קבוע נתפס לא כערובה לביטחונו של הציבור, כי אם ככלי בידי שלטון מרכזי לשם דיכוי האזרחים - תפיסה המשקפת מסורת אנגלית ארוכה וגם את הניסיון ההיסטורי של מאבק המושבות באימפריה הבריטית.¹⁷

הקונגרס האמריקאי הקים ועדה בראשותו של אלכסנדר המילטון (Hamilton), לגיבוש המלצות בדבר בניין הכוח הצבאי של ארצות הברית ("הוועדה לעיצוב השלום"). מול הרפובליקה הצעירה עמדו שלושה איומים עיקריים:

- האיום מצד האינדיאנים, ובמושגים של היום - איום תת-קונבנציונלי או עימות בעצימות נמוכה.
- איום מצידן של המעצמות האירופיות, הן בים והן ביבשה: בגבולה הצפוני של ארצות הברית היתה נוכחות בריטית ומדרום לה היתה נוכחות של צרפת וספרד. זה היה איום של מלחמה בעצימות גבוהה. האמריקאים העריכו, על סמך ניסיון העבר, כי קיימת

להמליץ על דמותו של הצבא העתידי. הדוח שחיבר וושינגטון - **Sentiments on Peace Establishment** - היה הבסיס לבניית כוחו של הצבא האמריקאי עד לאחר מלחמת העולם השנייה.¹⁹

וושינגטון נחשב לקצין צבא שמרני, אשר דעותיו על אופיו העתידי של הצבא האמריקאי היו מגובשות. אלא שהמציאות הפוליטית שלאחר המהפכה והוויכוח על אופי הממשל בארצות הברית, ובעיקר סוגיית כוחו ומקומו של ממשל מרכזי, הביאו את וושינגטון להציע צבא קטן, אשר ישמור על הגבול עם קנדה ופלורידה, ובכך יהווה קו הגנה ראשון עד אשר תגויס מיליציה ויוקם צבא מתנדבים. כמו כן טען וושינגטון, כי יש להקים צי שיהווה קו הגנה

אפשרות של שילוב שני האיומים, בדומה למלחמת הצרפתים והאינדיאנים (1754-1763), בה כוננו המעצמות הלוחמות, צרפת ובריטניה, קואליציות עם שבטי האינדיאנים השונים.

■ חשש מפני מלחמת אזרחים, על רקע הימצאותן בארצות הברית של תנועות שהתנגדו לכל מגמה של ריכוזיות פוליטית.¹⁸

ועדת המילטון היתה צריכה למצוא את האיזון העדין בין הצורך לקיים צבא קבוע ומקצועי לבין התפיסה האנטי ריכוזית והפחד מפני צבא קבע בהווה התרבותית-פוליטית בארצות הברית. הוועדה פנתה, בין השאר, לג'ורג' וושינגטון, בבקשה

מפני מתקפות האינדיאנים.²² גם המילטון ראה צורך חיוני בהקמתה של אקדמיה צבאית שתכשיר קצינים לפקד על כלל הכוחות האמריקאיים, ובכלל זה על יחידות המיליציה (אשר מפקדיהן מונו על ידי מושלי המדינות). המודל לאקדמיה צבאית שהמילטון ראה לנגד עיניו, היה ה-Kriegsakademie הפרוסי.²³

מאמצייהם של וושינגטון ושל המילטון לבנות צבא סדיר וניסיונות השכנוע שלהם את הקונגרס בדבר הצורך בצבא מקצועי פתח ויכוח היסטורי והיסטוריוגרפי על מקומה של המיליציה בניצחון האמריקאי במהפכה, והביא לכישלון מאמצייהם של וושינגטון ושל המילטון. אחת הסיבות לכך היתה המהפכה הצרפתית והקמתו של "צבא ההמונים" (Levée en Masse) ב-1793. צבא זה הצליח להביס את אויבותיה של צרפת שאיימו על עצם קיומה של המהפכה. בארצות הברית היו מי שראו את "צבא ההמונים" כמקבילה האירופית של המיליציה האמריקאית.²⁴

ביסוס ווסט פוינט כאקדמיה צבאית

המאבק להקמתו של צבא מקצועי המגובה באקדמיה צבאית, הוכרע נגד וושינגטון והמילטון עם בחירתו לנשיא של תומס ג'פרסון (Jefferson), ב-1800. ג'פרסון היה חסיד הליברליזם והתנגד נחרצות לצבא קבע, בין השאר מחשש, שהחזקתו של צבא קבע גדול תהווה נטל כלכלי על החברה האמריקאית שרק החלה להתאושש מהמלחמה הארוכה עם בריטניה. עם זאת, צדדים אחרים באישיותו הפוליטית וההגותית של ג'פרסון תרמו להקמתה של אקדמיה צבאית.

ג'פרסון ראה את מקומו של הצבא בתוך המערכת הכלכלית הליברלית אליה שאף, וסבר כי יכולתו ההנדסית של הצבא עשויה לעזור להתפשטות ארצות הברית מערבה להרי האפאלצ'ים, וכן להגן על המתישבים בספר האמריקאי. ב-1802 הורה ג'פרסון להפוך בית ספר ללימודי הנדסה, שהקים וושינגטון בווסט פוינט, בשנת 1794, לאקדמיה צבאית בה ילמדו בעיקר את מקצועות ההנדסה, הביצור והארטילריה. שלושה מקצועות אלה נחשבו למקצועות

נפוליאון בקרב על עכו - שימש כמזכיר בכל האקדמיות הצבאיות במערב, ופרשניו, ובמיוחד ז'ומינו, נחשבו להוגי הדעות הצבאיים החשובים של המאה ה-19, בעידן שלפני התנועה הרומנטית ובכורתו של קלאוזביץ. (ציור: טוביה קורץ)

האמריקאי הופך לצבא מקצועי, אשר אחד מהמאפיינים שלו תהיה הקמתה של אקדמיה צבאית להכשרת הקצונה האמריקאית. על דעותיו אלו חזר וושינגטון בנאומים שנשא בשלהי כהונתו כנשיא, במהלך 1796.²¹

המלצותיו של וושינגטון מצאו ביטוי בולט בדוח המילטון לקונגרס. עם זאת, המילטון, שהיה יותר פוליטיקאי מאשר וושינגטון, התאים את המלצותיו למציאות הפוליטית האמריקאית. לבניית מערכת המבצרים לאורך הספר האמריקאי היה אצל המילטון תפקיד כפול: הראשון, להתריע בפני מתקפה בריטית בצפון או צרפתית-ספרדית בדרום, ולאפשר את גיוס המיליציה; השני היה להגן על המתישבים

ראשון בים, כשקו ההגנה השני יהיה מערכת ביצורי חוף. לפי תפיסתו של וושינגטון, הקמתו של צי חזק גם נועדה לשמור על הניטרליות של ארצות הברית מול המאבק האנגלו-צרפתי, וכן להגן על צי הסוחר האמריקאי.

למרות ההסתמכות העתידית על תפיסת המיליציה, וושינגטון טען, כי המיליציה הקיימת חייבת לעבור רה-ארגון מקיף, שיהפוך אותה למעין צבא מילואים, המאורגן והמאומן לפי השיטה האירופית ולא ישאיר אותה כיחידות מיליציוניות כפי שהיה בתקופת המהפכה.²⁰ ניתוח "הסנטימנטים" של וושינגטון גם מצביע על כך, שהוא קיווה לראות את הצבא

מדעיים, וג'פרסון כחסידי ההשכלה לא התעלם ממהות זו של המדע הצבאי. הוא גם הבין, כי את הגנתה של ארצות הברית יש להפקיד בידיו של צבא, שאמנם יהיה קטן, אך מקצועי ומאומן היטב. הקמתה של האקדמיה הצבאית בווסט פוינט היתה אימוץ למעשה של מסקנותיהם של וושינגטון והמילטון. בתוך מספר שנים הפכה ווסט פוינט למקום המרכזי בו נלמד מדע המלחמה ולמקור לקצונה המקצועית האמריקאית.²⁵

מפקדה הראשון של האקדמיה הצבאית בווסט פוינט היה ג'ונתן וויליאמס (Williams), אזרח אשר ראה את המקצוע הצבאי כמדע שיש לקדמו בעזרת למדנות וחקרנות. תוכנית הלימודים של ווסט פוינט שמה את הדגש בלימוד מקצועות ההנדסה האזרחית, גישה שהלמה את תפיסתו של ג'פרסון לשילוב הצבא בחברה. גישתם של וויליאמס וג'פרסון היתה, בעצם, גישתה של תנועת ההשכלה, אשר בפן הצבאי שלה ניסתה למצוא את חוקיה האוניברסליים של המלחמה.

שלב נוסף בהתפתחותה של ווסט פוינט כאקדמיה צבאית קשור למינויו של סילבנוס תאייר למפקדה, ב-1817. תאייר נחשף ללימודים צבאיים כבר בהיותו סטודנט, בתקופה בה היה נפוליאון בשיא כוחו. ב-1807 החל את לימודיו בווסט פוינט, והוסמך כקצין ב-1810. הוא השתתף במלחמת 1812 נגד בריטניה, ובשדה הקרב של החזית הצפונית זכה לבחון את פעולות הצבא בזמן המלחמה ממקור ראשון. מסקנתו היתה, כי הקצין האמריקאי אינו מוכשר לפיקוד על גייסות וכי מתחייבת רפורמה מקיפה בדרך הכשרתו. לאחר המלחמה תאייר הצליח להשיג מימון לנסיעה לצרפת, לשם הגיע לאחר תבוסת נפוליאון והחזרת הסדר הישן לאירופה. תאייר התרשם מה"אקול פוליטכניק" הצרפתי, שהיה אחד ממוסדות החינוך הצבאיים היוקרתיים באירופה, והביא עימו בחזרה לארצות הברית מאות חיבורים שעסקו בלימודים צבאיים, וכן את שיטת ההוראה הצרפתית.²⁶ יש לזכור, כי נפוליאון שימש כמופת בכל האקדמיות הצבאיות במערב, ופרשניו, ובמיוחד ז'ומיני (Jomini), נחשבו להוגי הדעות הצבאיים

החשובים של המאה ה-19, בעידן שלפני התנועה הרומנטית ובכורתו של קלאוזביץ (Clausewitz). זה הרקע להשפעתה של תנועת ההשכלה הצרפתית על הלימודים הצבאיים בארצות הברית.

תאייר הפך את ווסט פוינט למוסד אקדמי מהשורה הראשונה. אחת הדרכים לכך היתה הבאתם של חוקרים מחוץ למסגרת הצבאית ושילובם באקדמיה הצבאית. ספרים שנכתבו על ידי חוקרים אלה הפכו לספרי יסוד ברבות מהאוניברסיטאות בארצות הברית.

שלב נוסף בהתפתחות ווסט פוינט ובהתפתחותו של הצבא האמריקאי כצבא מקצועי החל עם בחירתו לנשיא של אנדרו ג'קסון (Jackson). ג'קסון נחשב בארצות הברית כגיבור לאומי לאחר הצלחותיו הצבאיות מול הבריטים ומסעות העונשין

דניס מהן ראה בנפוליאון את החייל המושלם שלאחריו אין עוד מה ללמוד

שלו נגד האינדיאנים. נצחונו על הבריטים, ששמו מצור על ניו אורלינס, היה גולת הכותרת בקריירה הצבאית שלו והעלה לרמה חדשה את שאיפתם של אמריקאים רבים לראות מצביאים מנצחים בזירה הפוליטית.²⁷ התקופה שבין השנים 1829-1860 - ידועה בשם "הדמוקרטיה הג'קסונית" ומציינת את הרצון להקטנת המעורבות הפדרלית, הקטנת כוחה של האריסטוקרטיה הפוליטית והכלכלית, והגברת כוחו של האזרח הפשוט בחיים הפוליטיים והכלכליים של ארצות הברית. ג'קסון לא היה בן האריסטוקרטיה האמריקאית הוותיקה שיסדה את ארצות הברית, אלא בן למשפחה ענייה מוירג'יניה, שפילס את דרכו באיטיות במעלה המדרג החברתי.²⁸ הוא ראה את המיליציה כגוף אריסטוקרטי ולא דמוקרטי, שבחירת המפקדים בו נעשתה על פי המדרג הסוציו-אקונומי בחברה: אלה שהיו בעלי אמצעים היו יכולים, בעזרת תשלום, לפטור את עצמם משירות צבאי. לפיכך שאף ג'קסון ליצור גוף צבאי, בו ההיררכיה תהיה על בסיס מקצועי, ללא כל קשר למעמדו

החברתי של החייל או הקצין.²⁹ ג'קסון, כקצין במלחמת 1812, גם זכר את יכולתה המבצעית הנמוכה של המיליציה ככוח לוחם, ותחושתו - כמו התחושה בארצות הברית - היתה, כי הצבא המקצועי הוא זה שניצח במלחמה, או לפחות עמד איתן מול הצבא הבריטי המקצועי.³⁰

אישיות חשובה נוספת שעיצבה את אופיו המקצועי של הצבא האמריקאי כפי שאנו מכירים אותו כיום, היא דניס מהן. מהן החל ללמד בווסט פוינט ב-1832, ואת השפעתו ניתן היה למצוא אף אצל הקצונה האמריקאית הבכירה שנלחמה במלחמת האזרחים (1861-1865). מהן היה בן טיפוחיו של תאייר, אשר זיהה את כשרונותיו האקדמיים עוד בהיותו צוער באקדמיה. לאחר סיום לימודיו נשאר מהן ללמד בווסט פוינט, וב-1824 נשלח לאירופה ללמוד על מהות האקדמיות הצבאיות, ובמיוחד בצרפת. מהן הפך לשליחו של תאייר במסגרת רצונו להכניס את אמות המידה הצרפתיות לצבא האמריקאי.³¹ מהן ראה בנפוליאון את החייל המושלם שלאחריו אין עוד מה ללמוד. אך מכיוון שנפוליאון לא השאיר אחריו שום הגות רצינית, מלבד קובץ קצר של אמרות מלחמה, השפעתו הרבה על מהן קשורה למפרשו העיקרי של נפוליאון - ז'ומיני.³² ז'ומיני, שנזנח כיום שלא בצדק, היה ברובה של המאה ה-19 - הוגה הדעות הצבאי החשוב ביותר. זאת, גם מכיוון שרבים לא הבינו לעומקה את הפילוסופיה הצבאית של קלאוזביץ, מה עוד ויצירתו על **המלחמה (Vom Kriege)** תורגמה לאנגלית רק ב-1873.³³

דניס מהן חיבר ספרים רבים בהנדסה אזרחית וצבאית. רבים מהם הפכו לספרי יסוד בבתי הספר להנדסה ברחבי ארצות הברית, ולמאגר הידע המקצועי של הקצין המקצועי, בדומה לספרות המקצועית אותה חייב לקרוא הרופא, העורך דין וכל בעל מקצוע אחר. מהן המשיך את מגמות ההשכלה הצרפתית וטען, כפי שטען ז'ומיני, כי הצבא הוא מקצוע מדעי, בעל מאגר ידע נצבר, הכפוף לחוקים אוניברסליים. הוא האמין, כי קצין מקצועי טוב חייב להיות בעל ידע נרחב במקצועות המדעיים, אך גם בקי בהיסטוריה צבאית,

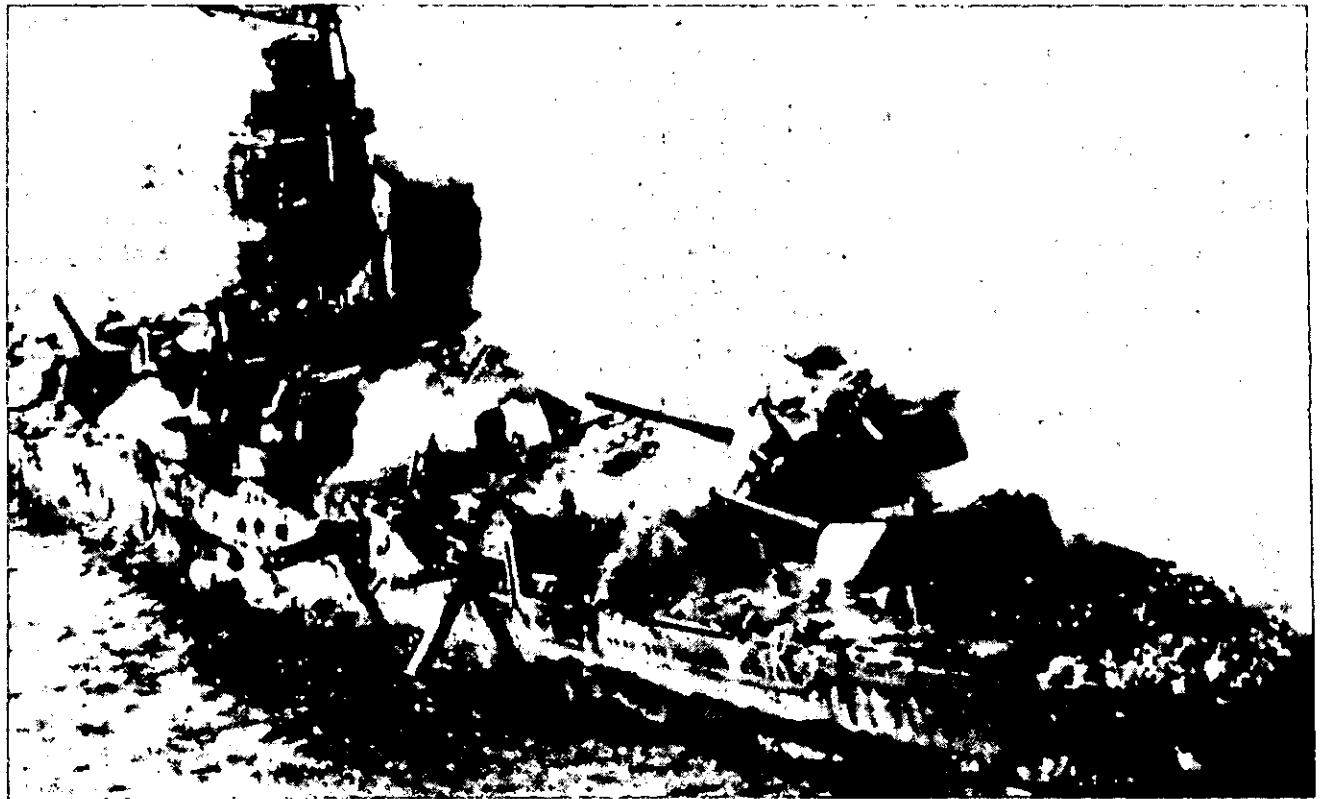

כקצונה מקצועית, על ידי החדרת המסורות האירופיות.

מהן, ובעקבותיו האלק, הושפעו רבות מהמחשבה הצבאית הצרפתית, אך שמור להם מקום של כבוד כחלוצי המאמץ ליצור ספרות ומחשבה צבאיים מקוריים בארצות הברית. הרפורמות של תאייר, יחד עם עבודתו האקדמית של מהן, משמשות כבסיס הראשוני להכשרת הקצונה המקצועית האמריקאית עד היום.

סיכום

דרך ארוכה עשה הצבא האמריקאי מאז שהיה צבא סדיר וקטן שכלל אוסף של חובבנים, ועד לצבא שאנו מכירים כיום - צבא של מעצמת-על בעל אמצעי לחימה מהמתקדמים בעולם, עם יכולת פריסה מהירה בכל מקום ובכל זמן. כיום, כל קצין אמריקאי, בכל אחת מהזרועות, חייב להיות בוגר מוסד אקדמי, והקצונה המקצועית - בוגרת אחת מהאקדמיות הצבאיות: ווסט פוינט של צבא היבשה, אנאפוליס של הצי ושל המארינס, והאוניברסיטה של חיל האוויר. לאחר הסמכתם לקצונה ושירות צבאי חוזרים הקצינים לעוד שורה ארוכה של מוסדות צבאיים אקדמיים, להשלמת הכשרתם וחידוד מקצוענותם בתחום הפיקוד והמטה. דרך זו לוותה במאבקים קשים הקשורים לאופייה החשדני של האומה האמריקאית בכל כוח צבאי מאורגן וחזק. הצורך בצבא חזק ומקצועי הכריע, בסופו של דבר, את הכף לטובת צבא שיהיה בעל מערכת חינוך צבאית-מקצועית. רצונה של ארצות הברית להפוך למעצמת-על חייב גם רפורמות מקיפות במבנה הצבא ובמיקומו מחדש במערכת הפוליטית, הכלכלית והחברתית של ארצות הברית. עיצובו של הצבא האמריקאי כצבא מקצועי בעל חשיבה צבאית מקורית, הגיע לשיאו בתקופתם של תאייר כמפקד ווסט פוינט ושל מהן כמעצבה העיקרי של תוכנית הלימודים באקדמיה הצבאית. רפורמות חשובות אחרות, שגם הן הביאו לשיפורים ביכולותיו של צבא ארצות הברית, הן מעבר לתוכנו של מאמר זה.

הסיירת היפנית הכבדה "מיקומה" עולה באש לאחר שהותקפה ממטוסים אמריקניים בקרב מיזווי, 6 ביוני 1942

השפעותיו של מהן על הצבא האמריקאי בדורות שבאו לאחריו ניתנות לסיכום בשלושה תחומים עיקריים:

- לימוד מקצועי של תחום חקר ההיסטוריה הצבאית, כבסיס להבנת מִהוֹת המלחמה כמדע וכאמנות.
- הדגשת ההתקפה כצורת הקרב החזקה

כל קצין אמריקאי, בכל אחת מהזרועות, חייב להיות בוגר מוסד אקדמי, והקצונה המקצועית - בוגרת אחת מהאקדמיות הצבאיות

ביותר בניהול המלחמה (בניגוד לקלאוזביץ, שהדגיש את ההגנה כצורת הקרב החזקה ביותר). ואמנם, בבחינת המלחמות של ארצות הברית, החל מהמלחמה נגד מקסיקו (1846) ועד היום, אנו מוצאים, כי מלבד מתקפת הפתע על פרל הרבור, הצבא האמריקאי פעל תמיד במגמת התקפה. גם בחודשים הראשונים שלאחר פרל הרבור חיפשה ארצות הברית את הדרכים כיצד לקחת את היוזמה לידיה. זאת, בניגוד לצבאות מערביים אחרים, דוגמת צרפת, שהחליפו את ההתקפה בהגנה.

■ עיצובה של הקצונה האמריקאית

וכי אין מקום לחובבנות צבאית, קרי למיליציה.³⁴ מהן החדיר את אמונתו זו בקצונה האמריקאית והביא את חניכיו, שנלחמו במלחמת האזרחים, לראות את עצמם כקצינים מקצועיים, ואת צבא הקבע כדרך חיים.

מהן הקים בווסט פוינט את "מועדון נפוליאון", בו נפגשו הצוערים וניתחו בהדרכתו סוגיות טקטיות ואסטרטגיות הקשורות במלחמות נפוליאון. זאת, תוך הסתייעות בספריו של ז'ומיני, שתורגמו לאנגלית בארצות הברית עוד לפני מלחמת האזרחים. רבים ממפקדי הצבא העתידיים של ארצות הברית השתתפו בסמינרים של מהן. ניתוח שיטות הלחימה של שני הצדדים במלחמת האזרחים האמריקאית, מצביע על חזרה למערכות נפוליאון - דוגמה נוספת לחשיבות הרעיונות שהחדיר מהן לווסט פוינט. לפי עזר גת, "מצביאים משני המחנות יצאו לקרב כשבידם האחת חרב ובאחרת [ספרו של] ז'ומיני".³⁵

אחד מתלמידיו הבולטים ביותר של מהן היה הנרי האלק (Halleck), שהיה מבכירי המפקדים של צבא הצפון במלחמת האזרחים, ולאחר המלחמה היה מפקדו הכללי של הצבא האמריקאי. כמו מורהו, גם האלק היה חסיד של ז'ומיני, אך בספרו **Elements of Military Art and Science**,³⁶ לצד השפעותיהם של ז'ומיני ושל מהן, ניכר ניסיון להתאים את המחשבה הצבאית הצרפתית למציאות הצבאית האמריקאית.

1. תא"ל יעקב זיגדון, סא"ל אמירה רביב, "אקדמיה צבאית - סימן ההיכר המובהק לצבא מקצועי", מערכות, 390, 2003, עמ' 48.
2. עזר גת, מקורות המחשבה הצבאית המודרנית, הוצאת מערכות, תל אביב, 2000, עמ' 31-32.
3. מונטקוקולי היה אחד המצביעים העטורים ביותר של הקיסרות האוסטרית. הוא הצטרף לצבא הקיסרי ב"מלחמת 30 השנה" ופיקד על הצבא האוסטרי בשורה של קרבות, אשר החשובים שבהם היו נגד העות'מאנים (1664) ונגד צרפת (1673 ו-1675). מערכותיו נגד הצרפתים שימשו כמודל לניהול מוצלח של מערכות התמרון שהיו אופייניות לתקופה שבין סיום "מלחמת 30 השנה" ובין מלחמות המהפכה הצרפתית (1648-1794). ב-1688 הוא מונה לנשיא מועצת המלחמה הקיסרית האוסטרית. על הגותו הצבאית ראה: Gunther E. Rothenberg, "Maurice of Nassau, Gustavus Adolphus, Raimondo Montecuccoli and the 'Military Revolution' of the Seventeenth Century", in: Peter Paret (ed.), **Makers of Modern Strategy**, Princeton University Press, Princeton, 1986, pp. 59-63; עזר גת, שם, עמ' 23-30.
4. מוריס דה סאקס, עיונים באמנות המלחמה, הוצאת מערכות, תל אביב, 1980, עמ' 25-26.
5. פרידריך הגדול, הוראות למצביאים, הוצאת מערכות, תל אביב, 1979, עמ' 50.
6. עזר גת, שם, עמ' 54-55.
7. Amos A. Jordan, "Officer Education", in: Roger W. Little (ed.), **Handbook of Military Institutions**, Sage Publications, Beverly Hills, 1971, p. 211.
8. על המחשבה הצבאית בתקופה ראה: R. R. Palmer, "Frederick the Great, Guibert, Bulow: From Dynastic to National War", in: Peter Paret (ed.), **ibid**, pp. 91-119; Peter Wilson, "Warfare in the Old Regime 1648-1789", in: Jeremy Black (ed.), **European Warfare 1453-1815**, St. Martin's Press, New York, 1999, pp. 69-95.
9. Dave R. Palmer, **The Way of the Fox - American Strategy in the War for America 1775-1783**, Greenwood Press, Westport, 1975, pp. 10-11.
10. על ניהול המלחמה על ידי וושינגטון ראה: Russell F. Weigley, **The American Way of War - A History of United States Military Strategy and Policy**, Indiana University Press, Bloomington, 1973, pp. 3-17.
11. Thomas R. Phillip (ed.), **Roots of Strategy - The 5 Greatest Classics of All Times** (vol. 1), Stackpole Books, Harrisburg, 1985, pp. 343-344.
12. לווינגטון היה עוד קצין אחד, מהמוכשרים ביותר, בשם בנדיקט ארנולד (Arnold), אך הוא ערק לצד הבריטי בשנת 1780. קודם לכן זכה ארנולד לניצחון גדול על הבריטים בסרטוגה, בשנת 1777. לפיכך היחס אליו בזיכרון ההיסטורי האמריקאי הוא דו-ערכי. בחדר האוכל של הצוערים באקדמיה בווסט פוינט, תלויים דיוקניהם של כל המצביאים המהוללים
24. Russell F. Weigley, **ibid**, p. 25.
25. Office of the Chief of Military History - United States Army, **American Military History**, pp. 117-118.
26. עזר גת, מקורות המחשבה הצבאית המודרנית, עמ' 221-222.
- Harold D. Langley, "Military Education and Training", p. 1530.
27. Richard Hofstadter, **The American Political Tradition**, Vintage Books, New York, 1989, p. 64.
28. לסקירה ביוגרפית פוליטית קצרה על ג'קסון ראה: Gary B. Nash, **The American People - Creating a Nation and a Society**, New York, 1994, pp. 391-399.
29. Russell F. Weigley, **ibid**, p. 38.
30. Office of the Chief of Military History - United States Army, **ibid**, p. 149.
31. Russell F. Weigley, **ibid**, p. 43.
32. ז'ומיני השפיע רבות על הוגה דעות חשוב אחר - אלפרד מהן, בנו של דניס מהן. מהן הבן כתב חיבורים חשובים בתחום האסטרטגיה הימית והשפיע רבות על האסטרטגיה הימית של ארצות הברית, רוסיה, גרמניה ויותר מכל - של יפן. ניתן לומר כי מהן השליך מחיבורו של ז'ומיני על ניהול מבצעים בים. את השפעתו של מהן בתחום זה ניתן למצוא במאה ה-20, בניהול המלחמה בים במהלך מלחמת העולם השנייה - הן בזירת האוקיינוס האטלנטי והן בזירת האוקיינוס השקט. בחינת האסטרטגיה הימית של ארצות הברית לאחר מלחמת העולם השנייה - במהלך המלחמה הקרה ואף לאחריה - מוכיחה כי תורתו של מהן ממשיכה להדריך את הצי האמריקאי ואת מעצבי המדיניות בווישינגטון. הרלוונטיות של מהן הופכת גם את ז'ומיני לרלוונטי. לכך חשיבות גם נוכח העובדה שקיימת אסכולה היסטורית צבאית הטוענת כי קלאוזוביץ כבר אינו מתאים למציאות הפוליטית שלאחר המלחמה הקרה. ג'ון קיגן, אחד המובילים באסכולה זו, טוען כי המלחמה היא לא המשך המדיניות באמצעים אחרים כפי שטען קלאוזוביץ, אלא המשך התרבות באמצעים אחרים. ראה: ג'ון קיגן, **תולדות הלחימה**, הוצאת דביר, תל אביב, 1996, עמ' 19-66; טל טובי, "אמצעי לחימה כמכשיר במדיניות חוץ - נושאת המטוסים כמקרה מבחן", אצל: יעקב זיגדון, שלמה הומינר (עורכים), **תכנון בניין הכוח בצבאות העולם - ניתוחי אירוע**, המכללה לפיקוד ומטה, צה"ל, 2004, עמ' 51-67.
33. על הגותו של ז'ומיני ראה: יהודה ואלך, **תורות צבאיות - התפתחותן במאות ה-19 וה-20**, הוצאת מערכות, תל אביב, 1977, עמ' 15-29; עזר גת, שם, עמ' 91-114; John Shy, "Jomini", in: Peter Paret (ed.), **ibid**, pp. 143-185.
34. Russell F. Weigley, **ibid**, pp. 44-45.
35. עזר גת, שם, עמ' 223.
36. Henry Halleck, **Elements of Military Art and Science**, 1846.
- בהיסטוריה הצבאית של ארצות הברית; ארנולד מוזכר בשמו אך אין תמונה שלו.
13. Washington to the President of Congress (9/2/1776), in: Jones Viles (ed.), **George Washington - Letters and Addresses**, The Sun Dial Classics, New York, 1909, pp. 82-85; Washington to the President of Congress (2/9/1776), **ibid**, p. 103.
14. Harold D. Langley, "Military Education and Training", in: John E. Jessup and Louis B. Ketz (eds.), **Encyclopedia of the American Military** (vol. 3), Scribners, New York, 1994, p. 1525.
15. למהלך הקרב ומשמעותיו האסטרטגיות ראה: Office of the Chief of Military History - United States Army, **American Military History**, Center of Military History, Washington D.C., 1969, pp. 82-84.
16. הספרות על המהפכה האמריקאית ומהלכה הצבאיים ענפה. לסקירות כלליות ראה: Stephen Conway, **The War of American Independence 1775-1783**, E. Arnold, London, 1995, pp. 73-99; Robert A. Doughty et al., **Warfare in the Western World (vol. 1) - Military Operations from 1600 to 1871**, D. C. Heath Company, Lexington, 1996, pp. 132-169; James K. Martin et al., "The War of the American Revolution", in: **Encyclopedia of the American Military**, (vol. 1), pp. 545-591; Office of the Chief of Military History - United States Army, **American Military History**, pp. 41-98.
17. ג'ורא קולקה, **חירויות הפרט והמבנה החוקתי בדמוקרטיה פדרלית**, האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 1987, עמ' 92.
18. 1794 - פרץ "מרד הוויסקי" שנבע מסירובם של אמריקאים רבים להכיר בסמכותה של הממשלה הפדרלית ומראיתם בשלטון הריכוזי גורם המגביל את חירותם האישית. וושינגטון נאלץ להפעיל את הצבא לדיכוי המרידה במדינות פנסילבניה ווירג'יניה. ראה: ארנון גוטפלד, **תחילתה של אומה - יישום הרעיון החוקתי בארה"ב, 1776-1800**, אוניברסיטת תל אביב הוצאה לאור, תל אביב, 1989, עמ' 408.
19. John C. Fitzpatrick (ed.), **The Writings of George Washington from the Original Manuscripts Sources, 1745-1799** (vol. 26), Government Printing Office, Washington D.C., 1937, pp. 378-398.
20. Russell F. Weigley, **Towards an American Army - Military Thought from Washington to Marshall**, Columbia University Press, New York, 1962, pp. 10-12.
21. Washington's Farewell Address (19/9/1796); Annual Message to Congress (December 1796), in: Walter Millis (ed.), **American Military Thought**, Bobbs-Merrill Company, Indianapolis, 1966, pp. 67-73.
22. Office of the Chief of Military History - United States Army, **American Military History**, pp. 102-108.
23. עזר גת, **מקורות המחשבה הצבאית המודרנית**, עמ' 221.